

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI- KÖNYVTÁRA AZ 1913-IK ÉVBEN.

(Két melléklettel és három szövegekőzti hasonmással.)

Az országos SZÉCHÉNYI-könyvtár életében az elmúlt esztendő a rendszeres gyarapítás és csendes munka éve volt.

Egy szerencsés véletlen évtizedek óta elveszettnek hitt becses anyag birtokába juttatta ismét a könyvtárat. Előkerültek olyan ritkaságok, mint például HELTAI Háló-ja, TURÓCZI brünni kiadása, a GALCOTTI-kodex, inkunabulumoknak, régi magyar nyomtatványoknak, kéziratoknak és okleveleknek hosszú sora, melyeket a könyvtár évtizedek óta nyilvántartott s amelyek most ismét elfoglalták régi helyöket.

Az elmúlt esztendőben a könyvtárra nézve pótolhatatlan veszteséget jelent közbecsülésben és általános tiszteletben állott szeniorának, idősb SZINNYEI József kir. tanácsos, osztályigazgatónak augusztus 7-én bekövetkezett elhunytja. A szorgalomnak, nagy tudásnak, szolgálatkészségnek és előzékenységnek mintaképét, a könyvtár büszkeségét veszítettük el az elköltözöttben, kinek hervadhatatlan érdemeit az általa szervezett hirlapi osztály, lankadatlan bibliografiai munkássága és ennek legértékesebb gyümölcse, a «Magyar Írók», minden időkre hirdetni fogja.

Ezen nagy veszteségen kívül a könyvtár hivatali személyzetében a lefolyt év alatt lényegesebb változás nem történt. Az év végén a könyvtárnál működő tisztviselők (beleértve egy tiszteletbeli osztályigazgatót és egy szolgálattételre beosztott főgimnáziumi tanárt), a gyakornokok, a laboránsi-, szolgál- és felügyelő-személyzet teljes létszáma *negyven*.

A múzeumi alapból nyert segéllyel tanulmányutakat tettek: dr. SEBESTYÉN Gyula igazgatóőr Szentpétervárt, Helsingforsban,

Aboban, Tammerforsban, Stockholmban, Krisztiániában és Kopenhágában a könyvtárakat és szélesebb értelemben vett néprajzi gyűjteményeket tekintette meg tanulmányútján. Célja volt tanulmányozni a Folklore-gyűjteményeknek önálló kéziratári felállítását, kezelését és a Folklore Fellows útján való nemzetközi kapcsolatbahozatalát előmozdítani. Dr. BÁTKY Zsigmond ör Bukovinában végzett néprajzi tanulmányokat, dr. BAJZA József segédőr a drezdai, lipcsei és berlini könyvtárak kéziratári berendezéseit figyelte meg tanulmányútján, végül dr. HOLUB József segédőr az északolaszországi nagyobb levéltárakban tájékozódott tanulmányútján.

Ezenkívül FEJÉRPATAKY László osztályigazgató, múzeumi és könyvtári felügyelői minőségében magyarországi gyűjtemények hosszú sorát látogatta meg és a múzeumi igazgató társaságában felsőbb megbízásból a Bécs melletti Lainzban levő Bibliotheca Rossiana anyagáról tájékozódott. Dr. SEBESTYÉN Gyula igazgatóőr külföldi tanulmányútján kívül, mint a Folklore Fellows magyarországi bizottságának elnöke nagyarányú gyűjtés szervezése érdekében, melynek anyaga az országos SZÉCHÉNYI-könyvtárat gyarapítja, több ízben vett részt vidéki üléseken, melyeken előadásokat tartott. Dr. GULYÁS Pál múzeumi ör, mint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének népkönyvtári megbizottja, a népkönyvtárak hosszú sorát látogatta meg.

A könyvtár folyóirata, a Magyar Könyvszemle dr. GULYÁS Pál ör szerkesztésében a vele kapcsolatos *Bulletin de la revue bibliographique hongroise* tájékoztatóval együtt a lefolyt évben is pontosan megjelent, híven szolgálva a programjába felvett könyvtári és bibliografiai érdekeket.

A könyvtár igazgatósága által elintézett hivatalos ügyek száma 893 (1912-ben 881) volt.

Az olvasóterem látogatására a lefolyt év alatt 3080 igazoló-jegy (1912-ben 3224) adatott ki. A könyvtárat és a benne levő történeti és irodalomtörténeti kiállítást, egyes hazai és külföldi látogatókon kívül, 235 tanuló 14 tanár vezetése mellett tekintette meg.

Az osztályigazgató vezetése alatt a könyvtár helyiségeiben folyt le július havában a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége által rendezett hetedik könyvtári szaktanfolyam, melynek 34 résztvevője volt, jobbára könyvtárakat kezelő vidéki tanárok és tisztviselők.

A könyvtári anyag kikölcsönzésének forgalma a lefolyt évben nagy arányokban nőtt. Hazai tanintézetek, törvényhatóságok és hivatalok egyre nagyobb mértékben veszik igénybe kikölcsönzés útján könyvtárunk anyagát és viszont a könyvtár is szívesen teljesíti látogatóinak kívánságát, mikor ezeknek más hazai vagy külföldi gyűjteményekben őrzött anyagra van szükségük. Külföldi könyvtárak és intézetek között a következőkkel volt a könyvtár állandó kölcsönzési viszonyban:

Bécsben: Allgemeines Archiv des Ministeriums des Innern, cs. és kir. házi, udvari és állami levéltár, cs. és kir. hadilevéltár, cs. és kir. közös pénzügyi levéltár, Theresianum, katonai akadémia, Universitáts-Bibliothek; a *berlini* Königliche Bibliothek; a *bonni* Universitáts-Bibliothek; a *brünni* Mährische Landesbibliothek és Technische Hochschule; a *czernoviczi* egyetemi könyvtár; a *darmstadti* grossherzogl. Archiv; a *freiburgi* Universitáts-Bibliothek; a *gráci* Universitáts-Bibliothek; a *hallei* (a/S.) Universitáts-Bibliothek; a *heidelbergi* Universitáts-Bibliothek; a *krakói* Tud. Akadémia; a *lembergi* Universitáts-Bibliothek; az *oldenburgi* grossherzogl. öffentliche Bibliothek; a *prágai* Universitáts-Bibliothek, Bibliotheca Musei regni Bohemiae; a *weimari* Liszt-Museum.

A könyvtár évi gyarapodásának összege 194,128 darab. Vásárlási célokra fordított 54,867.42 korona, 2,453.19 márka, 8428 líra, 264.60 frank, 99.85 hollandi forint és 8 svéd korona. Az év alatt a könyvtár helyiségeiben 35,028 látogató fordult meg, kik annak állományából 148,348 darabot használtak.

A könyvtár egyes osztályainak gyarapodásáról, munkásságáról és használatáról a következő adatok számolnak be:

I. Nyomatványi osztály. Gyarapodás: köteles példányokban 11,619 (1912-ben 11,480), ajándék útján 940 (1912-ben a Zichy-féle könyvtárral együtt 3147), vétel útján 1310 (1912-ben 1587),

áthelyezés útján 44 (1912-ben 39); összesen 13,913 darab (1912-ben 16,265) darab.

Ehhez a könyvtárilag nagyrészt feldolgozott gyarapodáshoz járul még 30,706 (1912-ben 27,564) darab apró nyomtatvány, mely anyag természete szerint csoportosítva és évnegyedes csomagokban elrakva a következő módon oszlik meg:

1. Alapszabály	1415
2. Falragasz	7066
3. Gyászjelentés	7272
4. Hivatalos irat	575
5. Műsor	1149
6. Perirat	15
7. Színlap	7907
8. Zárszámadás	2682
9. Különféle	2625

Az osztály összes gyarapodása tehát 44.622 (1912-ben 43.829) darab.

A vásárlási összeg volt: 11,844.62 korona, 1377.15 márka, 99.85 hollandi forint, 249 frank, 78 lira és 8 svéd korona.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

«A Czipész» kiadóhivatala; Akademia umiejtnosci w Krakowie (4 drb) Amerikai magyar Népszava kiadóhivatala, Newyork; A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége; ARANY János-társaság, Temesvár; Assoziacione elettrotecnica Italiana, Milano.

BAJZA József; BARÓTI Lajos (2 drb). BARWINSKY E., Lemberg (2 drb); BATTÁ I., Békés; Bába kalauz szerkesztősége; Báni kormány, Zágráb; Benczés főgimn. igazg., Sopron (3 drb); BERZEVICZY Albert; BEZERÉDJ István; Belügyminiszterium; Békésmegye kórházának igazgatója, Bekésgyula; Biblioteca Musea kr. Českeho v Praze (3 drb); Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület; BINDORFER Ferenc; BIRKÁS Géza; BOHATTA Hans, Wien (3 drb); Borsod-miskolci közművelődési egyesület; Bosnyák-hercz. orsz. kormány; Bölcsészeti kar dékánja (68 drb); BREZNAV Béla; Die Brücke, Intern. Inst. München (19 drb); Budapest székesfőváros tanácsa; Budapesti kir. orvosegyesület (2 drb); Budapesti keresk. és iparkamara; Budapesti ref. theologiai akademia; Budapesti Hirlap; Budapesti ker. munkásbiztosító-pénztár.

CARAFFA Pedro, La Plata (3 drb); CARNEGIE Endowment, Washington, Cincinnati Museum Association; The John CRERAR library, Chicago (2 drb); CONCHA Győző; CSÁSZÁR Ernő; CSIKÓ Ernő; CZIMER Károly, Szeged (2 drb).

DABROWSKY Y., Krakow; Debreczeni főiskola igazgatósága; Debreczeni

zenede; Deputazione Fiumana di storia patria (2 drb); DOBJÁN László; Dongó kiadóhivatala, Cleveland; Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője (4 drb) Dunántúli ág. hitv. ev. püspök, Pápa.

Egri érseki jogliceum igazg., Eger; Egri főegyházmezei hivatal (2 drb); EGYED István dr. (2 drb); Egyetemi könyvtár, Stockholm; Egyetemi könyvtár, Uppsala; Egyházmezei hatóság, Kolozsvár (2 drb); Egyházmezei nyomda, Nagyszeben; Emke főtitkára, Kolozsvár (3 drb); Erdélyi Museum-egylet, Kolozsvár; ERNYEI József (2 drb).

FEJÉRPATAKY László (5 drb); FELEKY Károly, Newyork (28 drb); FERENCZY István, Szatmár (3 drb); Finnisch-ugarische Forschungen szerkesztősége, Helsingfors; FÖLDES Zoltán, Gyergyóremete; Földművelésügyi Miniszterium; Főnemesi alapítványi liga; Fővárosi könyvtár (150 drb); FRANKÓI Vilmos (23 drb); Franklin-Társulat.

GÁL Kelemen, Kolozsvár; GELLMANN Rudolf, Versecz (2 drb); GERELY József; GESSAY I., Pittsburg; GORZÓ Bertalan, Szatmár; GRÉB Gyula, Aszód; GULYÁS Pál (6 drb); GYÖMÖREY Oszkár.

HAMPEL Ferencz; ifj. HAMPEL József; K. k. Handelsministerium, Wien (3 drb); HARGITAY István; HAVASS Rezső (2 drb); HENDEL O.; Herczegprimási iroda; HODINKA Antal; HOFFMANN Géza, Chicago; HORVÁTH Géza (178 drb); HUPKA Ödön (3 drb).

Igazságügyminiszterium (6 drb); INÁNDY Imre; Institut intern. d'agriculture Róma (3 drb); INOTAY László, Temesvár (2 drb); Iskolai igazgatóságok (302 drb).

JAKSCHITZ Mihály, Kolozsvár; Julián-egyesület (3 drb).

Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (15 drb); K. u. k. stat. Zentralkommission, Wien; KAMMERER Ernő (2 drb); KANIZSA István, Nagykánizsa; Kassai jogakad. könyvtára; KÁRMÁNY Lajos, Szeged; Kecskeméti ref. jogakadémia; Kereskedelmi m. kir. miniszter; KERESZTY István; KERTÉSZ Béla, Szabadka; Képviselőházi iroda (47 drb); KINTSES József, Máramarosziget (2 drb); Kir. horv.-szlavon.-dalmát miniszter (11 drb); Kir. József műegyet. rektora (3 drb); Konigl. Universitets-Bibl., Uppsala; Közigazgatási bíróság elnöke; Közp. statisztikai hivatal; KÖVESLIGETHY Radó; KREMMER Dezső (2 drb); KUBINYI Viktor, South Bend (2 drb); Kungl. Bibliothek, Stockholm; Kunstgew. Museum, Prága; Kuratorium des Joanneums, Graz; KUTHY Zoltán, New-York.

LÁSZLÓ Árpád, Marosvásárhely; Library of Congress, Washington (8 drb); LÖHNERT Mátyás.

MADARASSY László (2 drb); Magyar Földrajzi Társ. Balaton-bizottsága (2 drb); Magyar Heraldikai és Gen.-Társaság; Magyar iparművészet szerk.; Magyar. izr. irod. társ. (2 drb); M. kir. áll. munkásbiztosítási hivatal (2 drb); M. kir. közp. statisztikai hivatal (14 drb); M. kir. áll. számvevőszék elnöke; M. kir. állatorvosi főisk. (2 drb); M. kir. közp. szőlészeti kísérleti állomás (2 drb); Magyar. kir. orsz. meteorologiai és földm. intézet; M. kir. posta közp. anyagraktára; M. kir. technologiai iparmúzeum; Magyarország. Kárpát-egyesület, Igló; Magyar Könyvszemle szerk. (14 drb); Magyar mérnök- és építész-

egyesület; Magyar nemzeti múzeum igazgatósága (8 drb); Magyar ornithologiai közp.; Magyar szakácsok köre (5 drb); Magyar tud. akadémia (40 drb); MAYER Theodor, Wien; Mecsek-egyesület, Bécs (11 drb); MEHEMED Tahir, Konstantinápoly; MELICH János (4 drb); Modern ifjúsági könyvtár kiadóhivatala (4 drb); Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa; MYLNE R. S., London.

NAGY Sándor; Nagyvárad nyilvános könyvtára; Néprajzi osztály; Norddeutscher Lloyd (10 drb); ifj. NOVÁK Sándor (2 drb).

OSBORN Albert, Newyork (2 drb); Orsz. állatvédő-egyesület; Orsz. magy. gazdasági egyesület; Orsz. növényteni kísérleti állomás, Magyaróvár.

PAÁL Á., Wien; PAP Károly, Debreczen; Pannonhalmi főpát; Pénzügyminisztérium (2 drb); Pécs-baranyamegyei múzeum-egyesület; PIVÁNY Jenő, Philadelphia; Pozsonyi kir. akadémia; Pozsonyi orvos-természettudományi-egyesület (3 drb); PROCHASKA O., Krakow (2 drb).

RADÓ Antal (2 drb); RATH Mór; Rendőrfőkapitányság (2 drb); RÓNÁKY Kálmán, Pécs; REXA Dezső, Székesfehérvár; ROSENBAUM Emanuel, Páris (3 drb); RÓTH Gyula, New-York (3 drb).

SÁNDOR Lajos; Sebastian-HANN-Verein, Nagyszeben (2 drb); SEJERMANN N. A., Lubotin; SHRUBSOLE W. A., Eltham (Kent); SIGRAY Pál; Smithsonian Institution, Washington (4 drb); SPONER Andor, Nagylomnicz; Statistische-Zentralkommission, Wien (3 drb); Stefánia-egyesület; N. STRAUSS, New-York; Szamosújvári kir. orsz. fegyint. igazg.; SZABÓ Bertalan (5 drb); SZALAY Imre báró; SZÉCSEY István, Kolozsvár; SZEDENICH Fülöp, Peresztég (6 drb); Székesfehérvár polgármestere (3 drb); Székesfőv. stat. hiv.; SZENTESY Alfonz; SZENTMÁRTONI Kálmán, Székelykeresztur; Szombathelyi püspök.

TÉGLÁS Gábor; THALLÓCZY Lajos, Wien; The Academy of nat. Sciences of Philadelphia; Tietosanakirja szerk., Helsingfors; Tiszti ügyészi hivatal, Nagyvárad; TÓTH László; Tud. egyetemi könyvtar igazgatósága, Kolozsvár.

University of Illinois; Urbana University of London; Uruguay állam budapesti főkonzula.

Vallás- és közokt. m. kir. min. (19 drb); VARGHA Zoltán; Váczi múzeum-egyesület (5 drb); Városi múzeum, Debreczen; Városi tanács, Rimaszombat; VIDOR Marczel, Ungvár (5 drb); WEISS Emil.

WICHMANN Julia, Helsingfors; WINKLER Imre, Kispest.
gr. ZICHY Nándor; Zirci apát.

Az ajándékozók száma 215. (1912-ben 188.)

A vásárolt könyvek közt a Régi Magyar Könyvtárba tartozó említésre érdemes darabok a következők:

1. KERESZTURI PÁL: Fel-zördült kereszttyén. Várad 1641.
2. MOLNÁR ALBERT: Lexicon latino-graeco-ungaricum. Frankfurt 1645.
3. KÁJONI P. JÁNOS: Cancionale catholicum. Csiki klastromban. 1676.
4. DERKAI GYÖRGY: Az örök élet útja. 1678.
5. HEVENESI G.: Meteora. Viennae 1690.
6. GLEINIZ-MEDNYÁNSZKY: Divus Leopoldus. Viennae 1692.

7. NATSEIUS I.: Vita fr. Suarii. Tyrnaviae 1694.
8. TARNÓCZY I.: Holtig való barátság. Nagyszombat 1695.
9. GONZALEZ TH.: Synopsis. Tyrnaviae 1696.
10. TAPOLCSÁNI L.: Axiomata. Tyrnaviae 1706.
11. REUSNERUS G.: Ad ius statutarium Saxonum, Vitembergae é. n.

Ezen ritka nyomtatványok közül a csiksomlyói klastromban nyomtatott KÁJONI-féle Cancionale-nak, melyből SZABÓ Károly Régi Magyar Könyvtára csak két példányt ismert, mutatjuk be a címlapját (L. I. ábrát.)

Az év folyamán végzett feldolgozás eredménye volt 9230 műről 11,582 címlap (1912-ben 6972 műről 9767 címlap); kötés alá ment 3160 mű 4135 kötetben (1912-ben 2453 mű 3188 kötetben.)

A köteles nyomdatermékek irodája az év folyamán átvett 4520 nyomtatványcsomagot (1912-ben 3585-öt), továbbított 1572 levelet (1912-ben 2696-ot). Az 1897. évi XLI. törvénycikk ellen vétő nyomdászok ellen, miután a reklamálás hiábavaló volt, 22 esetben indított törvényes eljárás, amelyeknek eredményeképp az országos SZÉCHÉNYI-könyvtár javára 299'02 korona íteltetett meg kártérítés és birságpénz gyanánt.

Az olvasóteremben 28,472 olvasó 69,721 kötetet használt (1912-ben 29,269 olvasó 64,710-et), 2763 térítvényen kikölcsönzöttetett 5269 kötet (1912-ben 2098 esetben 5111).

II. Hirlapkönyvtár. Gyarapodása köteles példányokban 1067 évfolyamnak 109,167 száma, ebből számonként beküldetett 22,909 hirlapszám; ajándékozás útján 63 évfolyamnak 5626 száma, vétel útján 5 évfolyamnak 3125 száma. Az összes gyarapodás tehát 1172 évfolyam 117,918 számmal (1912-ben 1610 évf. 108,877 számmal).

A vásárlás összege volt 204'50 korona.

Az ajándékozók névsora a következő:

Brazília köztársaság kormánya, FELKLY Károly (Newyork), aki az Amerikában megjelenő magyar hirlapokat küldte be ezen év folyamán is; HATOS Tivadar, HÖRMANN Szilárd, Nagykőrösi ref. főgimnázium, dr. PÖZEL István.

Az osztály olvasótermében az év folyamán 2977 olvasó 7262 kötet hirlapot használt (1912-ben 2519 olvasó 5955 kö-

tetet), kölcsönzés útján 131 esetben 1338 kötet került használatba (1912-ben 57 térítvénnel 296 kötet). A személyzet az év folyamán az új gyarapodás feldolgozásával s a hiányzó számok reklamálásával volt elfoglalva. A használatot megnehezítette az, hogy a hírlapok nagyobb részét a múzeum épületén kívül külön bérhelyiségben kellett elhelyezni és a kutatók kérésére esetről-esetre áthozni.

Átnézett az év folyamán 1150 évfolyam 90,560 száma (1912-ben 1544 évf. 79,162 száma), céduláztatott 262 kötet (1912-ben 925), kötés alá került 769 kötet (1912-ben 532).

III. *Kézirattár.* Gyarapodása vétel útján 1 középkori kodex, 114 újkori kézirat, 394 irodalmi levél, 43 irodalmi anekta, 139 zenei kézirat, 33 zenei levél, 1 PETŐFI-ereklye, 146 fényképmásolat; ajándékozás útján 84 újkori kézirat, 142 irodalmi levél, 21 irodalmi anekta, 1 zenei kézirat; áthelyezés útján 1 újkori kézirat, 12 irodalmi levél, 1 irodalmi anekta; végül gyűjtés útján 1 zenei kézirat. Összesen 1134 darab (1912-ben volt 4044 darab). A gyarapodásra fordított összeg 32,761.20 korona, 1056.04 márka, 8350 lira (1912-ben 7977 korona és 789 márka) volt.

Kéziratokat ajándékoztak:

BAJZA József, DÁRDAY Sándor, MAHLER Ede, MÁRTON Lajos, néhai br. MEDNYÁNSZKY Dénes, METZ Aurél, özv. PETI Józsefné, RADÓ Antal, RÉVAI Testvérek irodalmi intézet igazgatósága, THALLÓCZY Lajos, TRUTMANN Róbert és ZSILINSZKY Lajos.

Az osztály gyarapodásából külön megemlítést érdemel MADÁCH Imre irodalmi hagyatéka, amely *Az ember tragédiájá*-nak kivételével a nagynevű író összes munkáinak kéziratát tartalmazza. Ezekből a mérhetetlen értékű irodalmi ereklyékből bemutatjuk a *Mózes* c. tragédia jellemző címlapját, amelyen a szerző feljegyzi a darab iratásának kezdő és befejező dátumait, továbbá az egyes felvonások verseinek sorszámát. (L. 2. ábrát.) Bemutatjuk ezenkívül a *Mária királynő* c. drámának kezdetét MADÁCH eredeti fogalmazványában, mely tájékoztat nagy írónk dolgozási módjáról. (L. 1. sz. melékletet.)

Becsés továbbá PETI Józsefnének JÓKAI Mór életéről teljes

közvetlenséggel írott emlékirata is. Az irodalmi levelestár ARANY János, BANCROFT (br. EÖTVÖS Józsefhez írt), BULYOVSZKY Lilla,

CANTIONALE
CATHOLICUM.

Régi és Uj, Deák és Magyar Áitatos
EGYHAZI

NEKEK,
DICSERETEK, SOLTAROK, ES
LITANIÁK;

Kikkel a' Keresztyének Esztendő-által-való
Templomi-Solemmtáfokban, *Proceß*ók
ban, és egyébbb áitatosságokban
szoktanak élni.

*Halottos Temetés*kor-való, és a' négy utolsó dolgok-
ról emlékeztető Enekekkel egygyütt.

Most újonnan nagy szorgalmatofsággal egybe-
szedettek, meg-jobbítottak, és a' Keresz-
tyének éppületire s' lelki-vigaszta-
lásokra ki-bocsáttattak,

A' Szem FERENCZ-Szerzetibenlévő
KAJONI P. FRATER JANOS által.

Superiorum permissu.

A' CSIKI KALASTROMBAN,

Nyomtattatott Cassai András-által. 1676-ben.

i. ábra.

COMENIUS, DEVRIENT Emil, FEJÉR György, MIKSZÁTH Kálmán, SZÁSZ Károly és TOMPA Mihály leveleivel gyarapodott.

A történelmi szempontból kiváló darabok közé tartozik LOVINA Ignácnak, III. KÁROLY király gyermekkori nevelőjének

naplója, amelynek mellékletét a király néhány lapból álló íráspórája képezi; továbbá THALY Kálmánnak most rendezett eredeti oklevelekből és másolatokból álló gyűjteménye a kuruckorból, EÖTVÖS Károly gyűjteménye; végül br. MEDNYÁNSZKY Dénes kézíratai és levelezése.

Rendkívül értékes darabokkal gyarapodott a zenei gyűjtemény. Megszerezte a könyvtár LISZT Ferencnek 1877—1878-ból való levelezőkönyvét, amelyben a nagy zeneszerző néhány, eddig nem ismeretes levelének fogalmazványa is található. Ennek a levelezőkönyvnek egyik lapjáról bemutatjuk annak a táviratnak LISZT kezével írt szövegét, melyet 1877 december 17-én WAGNER Richárdhoz intézett akkor, amikor *Parsifal* partitúráját megkapta. Ennek a jelen esztendőben, amikor Parsifalt mindenfelé előadják, különös aktualitása van. (L. 3. ábrát.) Szintén a kiválóbb gyarapodások közé számíthatók a nagy zeneszerző *Ungarisches Königslied* és *Ungarische Rhapsodie* című darabjainak kézíratai is.

ERKEL Ferencnek a Nemzeti Múzeumban őrzött szellemi hagyatékát teljessé teszi öt operájának (*Erzsébet* II. felvonása, *Sarolta*, *Névtelen hősök*, *Dózsa György* és *Brankovics György*) most megszerzett eredeti partitúrája.

A megemlézésre érdemes szerzemények közé tartoznak továbbá SZABÓ X. Ferenc és RÓZSAVÖLGYI Márk kézíratai is. A zenei levelek csoportja DOPPLER-, LISZT- és WAGNER-levelekkel gyarapodott.

A használat statisztikája a kézírattárban a következő: 273 kutató használt 3383 darabot (1912-ben 316 kutató 3318-at), 84 téritvényen kikölcsönözött 129 darab (1912-ben 47 esetben 147 darab).

IV. Levéltár. Gyarapodása az 1913-ik év folyamán ajándékozás útján 169 darab (1912-ben 744), vétel útján 9602 (1912-ben 3083) darab, áthelyezés által 908 (1912-ben 29) darab; összesen 10,779 darab (1912-ben 4,421 darab). A gyarapításra fordított összeg kitett 10,057'10 koronát, 20 márkát és 15'60 frankot (1912-ben 8444'40 koronát és 2763'20 márkát).

A levéltár gyarapításához ajándékaikkal hozzájárultak:

Állami számvevőszék elnöksége, FELEKY Károly, KAMMERER Ernő, KANDERS Hermína, F. KRETZ, ROXER Béla, SAILER Géza, SPITZER Mór és TURTSÁNY Vilmos.

A gyarapodás a törzsgyűjtemény csoportjai között így oszlik meg: 223 középkori eredeti oklevél, 19 másolat, 9758 újkori, 341 darab 1848/49-es és emigrációs irat, 36 nyomtatvány, 254

Művés

Tragoedia 5 felvonásban

kereszt 1860 Jun 9 - vigass 1861 Nov 16

*1° felv - 727
2° felv - 570
3° felv - 402
4° felv - 460
5° felv - 312
össz 2470*

2., ábra.

gyászjelentés, 18 címereslevél (14 eredetiben és 4 másolatban), 33 céhirat és 42 halotti címer.

Kiválnak e darabok közül a vasmegyei RUMYAK középkori oklevelei, számszerint 107 darab, a gróf NYÁRY-család levéltárának kiválogatott s vétel útján megszerzett értékes része, amely 6902 darabot tartalmaz és még két érdekes középkori oklevél: a csetneki cipészek 1501 október 4-én kelt céhszabályzata s Brandenburgi GYÖRGY örgrófnak, II. LAJOS király nevelőjének 1519 március 16-án kelt levele. Megemlítést érdemel továbbá ZSIGMOND királynak

BOBAI György és rokonai részére 1418 február 1-én adott címeres-levele, amelynek hű másolatát szerezte meg a Nemzeti Múzeum.

Az újabbkori iratok közt a legelsőrangú emlékek közé tartozik azon szövetséglevél eredeti példánya, amelyet a felső- és alsóausztriai, morvaországi és a magyar rendek 1608 április 19-én Ivanicsban (Evanacium) kötöttek a RUDOLF király és MÁTYÁS főherceg közti viszály elintézésére, aminek végső következménye RUDOLF királynak a trónról való lemondása volt. Ennek a nagyérdekű okiratnak némileg kisebbített mását mellékletben bemutatjuk. (L. a 2. sz. mellékletet.)

Becses gyarapodáshoz jutott a levéltár az állami számvevőségek nagylelkű ajándékából, mely a Nemzeti Múzeumot a szepesi kamara 1567 április 1-én, a budai adókievítő-bizottság 1697 január 20-án és a bártfai sóhivatal 1726 június 25-én kelt király utasításai eredeti példányainak juttatta birtokába.

Az 1848/49-es és az emigrációs iratok csoportja néhány fontos Kossuth-levéllel gyarapodott. A múzeumba kerültek továbbá DANCZ Lajosnak az amerikai emigránsoktól kapott 131 levele, MÓGA altábornagynak 1848 okt. 1-én Martonvásáriban kelt hirdetménye, melyben a horvátokkal kötött fegyverszünetet közli katonáival; a budai nemzetőrök I. zászlóaljának és a pesti nemzetőrök II. zászlóalja 3. századának jegyzőkönyve, az 1848/49-ben elítéltek teljes jegyzéke, EMÉNY György levelei, végül báró ÜCHREZ Emilnek GÖRGEV Artúrhoz 1861-ben írt és tőle kapott levelei.

A céhiratok csoportja a fentebb említett középkori oklevélen kívül a privilégiai posztókészítők 1651-ben kelt szabályzatával s a pesti gyógyszerészeknek 1747/1812-ből való jegyzőkönyvével gyarapodott.

A Múzeumban letéteményezett levéltárak hosszú sorát két új levéltár gyarapította 1913 folyamán, ú. m. a REVICZKYEK Szentendrén őrzött és a BEZERÉDJ-család ménfői levéltára. Általuk a különálló családi levéltárak száma 95-re szaporodott. Ha a vétel útján a Múzeum tulajdonába került családi levéltárakat is ezen sorozathoz hozzávesszük, a százat is meghaladja azon családok száma, melyeknek teljes levéltárát a Nemzeti Múzeum őrzi.

A korábban elhelyezett letétek a következő módon gyarapodtak: gróf BERÉNYI János a BERÉNYI-levéltárt kiegészítette a

Telegram Bukau Wajner
 So eben Parifad empfangen
 Dan's Vertännt, aber Wey und Seel
 bleiben eigenit Dein. L
 27 - Dejanba 77.

3. ábra.

bodoki vár alaprajzával. FEJÉRPATAKY László a családi iratok közé elhelyezte a családnak 1564 március 26-án kapott s újabban elő-

került címereslevelét. Gróf SZÉCHÉNYI Viktor 4 köteg másolatot és egy nyomtatványt küldött be a családi levéltár számára.

Az osztály személyzetét a gróf CSAKY-család lőcsei nagy levéltárának rendezése és felállítása az egész éven át igénybe vette. Befejezte e mellett a FORGÁCH-család ghymeszi és alsókemenczei levéltárainak lajstromozását, melyeknek állománya összesen 48,372 darab, a SZENT-IVÁNY- és SZÉCHÉNYI-családok levéltáraihoz korábban elhelyezett pótlások rendezését, a báró MAJTHÉNYI László és Ottó hagyatékából származó, végül a SZULYOVSZKY-, SZIRMAY- és POTTORNYAY-családokra vonatkozó több ládányi levéltárak feldolgozását.

Az év folyamán felállított REVICZKY-levéltár állaga a következő: 2 eredeti középkori oklevél, 32 másolat, 1798 újkori irat, 1 genealogiai tábla, mindössze 1833 darab.

A középkori oklevelek tartalom szerint való feldolgozása az év folyamán tovább haladt, úgy hogy a törzsgyűjtemény Árpád-kori része teljesen feldolgoztatott.

A használat statisztikája a következő: 292 kutató használt 53,987 darabot (1912-ben 284 kutató 87,763-at), 36 térítvényen kikölcsonőztetett 7179 darab (1912-ben 43 esetben 4392).

A könyvtárban működő tisztviselők és alkalmazottak az év folyamán kifejtett irodalmi munkásságukról a következőkben számolnak be:

DR. SEBESTYÉN GYULA

igazgatóőr, a M. Tud. Akadémia I. tagja, a Kisfaludy-Társaság r. tagja, a helsingforsói Finnugor Társaság I. tagja, a M. Néprajzi Társaság alelnöke, a Folklore Fellows magyarországi elnöke.

1. Fordította, magyar történeti és epigraphiai adatokkal ellátta, a M. Tud. Akadémia 1913. ápr. 17-i összes ülésén bemutatta s az Ethnographiában kiadta Babinger Ferencz würzburgi író «Konstantinápolyi rovásírásos magyar nyelvemlék 1515-ből» című értekezését. Ethnographia, 1913. évi f. 129. Németül Ungarische Rundschau, 1914. évi f. 41.

2. A konstantinápolyi rovásírásos magyar nyelvemlék 1515-ből. Vasárnapi Ujság, 1913. ápr. 27-i 17. sz., 336.

3. Glosszák a konstantinápolyi nyelvemlékhez. *Ethnographia*, 1913. évi f. 139.
4. A bolognai rovásírásos magyar naptár. *Vasárnapi Ujság*, 1913. évi dec. 14-i 50. sz. 992.
5. Petőfi veszprémi emléktáblája előtt. Beszéd, melyet a Kisfaludy-Társaság képviselőtében 1913. évi márc. 15-én mondott. *Veszprémi Ujság*, 1913. évi márc. 16-i 21. sz. 4. és *Évlapok*, új f. XLVIII. köt.
6. Fordította és a Kisfaludy-Társaság 1913. évi máj. 7-i ülésén felolvasta Krohn Károly, helsingforsi egyetemi tanár, «Az új Kalevala-kiadás megjelenése 1849-ben» című székfoglaló értekezését. *Évlapok* i. köt.
7. Dr. Herrmann, Anton: *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn*. *Ethnographia*, 1913. évi f. 49.
8. Kriza újabban megvádolt mesemondása. U. o. 57.
9. Gyulai Pál tévedései. U. o. 59.
10. A váci Énekes Gyűjtemény. U. o. 104.
11. Az új Vadrózsaper záradéka. U. o. 125.
12. A kuruc költészet emlékeinek hitele és a veszprémvármegyei Szencsei-kódex. Felolvasta a M. Néprajzi-Társaság 1913. évi jún. 1-én tartott II. vándorgyűlésén.
13. Búcsúztató-beszéd Szinnyi József sírjánál. *Magyar Könyvszemle*, 1913. évi f. 284 és *Komárom*, 1913. évi f. III. füz.
14. Tájékoztató a Folklore Fellows magyar osztályának országos gyűjtéséhez. Összeállították — és Dr. Bán Aladár. Újabb bővített kiadásából az 5—11.000 példány.
15. Intézi a Folklore Fellows magyar osztályának országos gyűjtését. Tájékoztató előadásokat tartott s az összes főiskolák és középiskolák bevonásával gyűjtő szövetségeket szervezett Győrött, Pápán, Komáromban, Kaposvárott, Csurgón, Csáktornyán, Szegeden, Kecskeméten, Kisujszálláson, Nagyszalontán és Gyulán.
16. A magyar rovásírás legrégebb emlékei. 1913. évi nov. 22-én tartott ismeretterjesztő előadás a M. Nemzeti Múzeumban. (Ugyane tárgyról tartott előadás: 1913. évi nov. 4-én a temesvári szabad-lyceumban is.)
17. Szerkeszti a M. Néprajzi Társaság folyóiratát, az *Ethnographiát*.
18. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság *Magyar Népköltési Gyűjteményének* új folyamát.
19. Értékelte Madách Imre Losonczon őrzött kéziratait, sztrégovai könyvtárát és emléktárgyait.

KERESZTY ISTVÁN

igazgatóőr.

A) Wagner Richard: «Parsifal». Fordítás, a Fővárosi Színházak Műsora 318. számá.

B) 1. A Magyar Könyvszemle 3. számában: A hazai időszaki sajtó változásai 1912-ben. I. Hírlapok.

2. A Zeneközlöny XI. évf. 18. sz. Mai sajtónk zenei repertóriumuma (1911.) — 19. sz. A magyar Wagner-fordítások furcsaságairól. — XII. évf. 8. sz. Sárosi Ferenc.
 3. A Vasárnapi Ujság 13. sz. Klasszikusok az Operaházban: Gluck, Mozart, Beethoven. — 19. sz. Ujdonságok estéje a M. Kir. Operaházban («A tékozló fiú», «Báthory Erzsébet», «Ámor játékai.») — 20. sz. Wagner Richard. — 42. sz. «A Madonna ékszere.» — 44. sz. «Boccaccio.»
 4. Révai Nagy Lexikonában: zenészek életrajza.
- C) Kéziratban: dalszöveg-fordítások.

DR. MELICH JÁNOS

igazgatóőr, egyet. c. ny. rk. tanár, a M. T. Akadémia I. tagja.

1. A magyar tárgyas igeragozás (megjelent a M. Nyelv IX. kötetében és külön is.)
2. Néhány magyar jogtörténeti kifejezésről. (Nyelvtud. közl. XLII. és külön is.)
3. Szófejtések: 1. Ágnes (Nyelv. közl. XLII.); 2. Ágoston (u. o.); 3. Vác (M. Nyelv IX.); 4. Bogdán (u. o.); 5. Bécs neveiről (u. o.); 6. Te nem szeretsz Pesten (u. o.); 7. Borséta (u. o.); 8. A finn nyelv szláv szavai; 9. Ad vocem porgolát, porgolád; 10. Kotorgáid; 11. Tövik; 12. Iny; 13. Hajó; 14. Az Árpád-kori oklevelek jegyzéke; 15. Bulcsú; 16. Ajton; 17. Alásfa; 18. Verhüstir; 19. Gereblye; 20. Tátra; 21. Uj német idegen szavak szótára; 22. A lengyel nyelv történeti szótára; 23. Boncs; 24. Facsimil; 25. Szent János áldása; 26. Hadács; 27. Négy grófok; 28. Adalék a magyar szótár-irodalomhoz.
4. Apróbb cikkek és vegyesek a *Magyar Nyelvőrben*, *Magyar Könyvszemlében* és az *Egyet. Phil. Közönlönyben*.

HAVRAN DÁNIEL

őr.

1. A zsolnai zsinat előzményei. Protestáns Szeñile 1913. évf.
2. A zsolnai zsinat. (u. o.)

DR. BÁT'KY ZSIGMOND

őr.

1. Közép-Brazília természeti népei között. Átdolgozás. Magyar Földrajzi Társaság könyvtára.
2. Szerkeszti a Földrajzi Közleményeket Dr. Littke Auréllal együtt.
3. Szerkeszti a Földrajzi Gyakorlatokat Dr. Kogutowicz Károllyal és Dr. Littke Auréllal együtt.

4. Munkatársa a Kogutovicz-Littke Világatlasznak.
5. Apróbb cikkek a Földrajzi Közleményekben.
6. Tankönyvbírálatok a vall. és közokt. miniszter megbízásából.

DR. VÉRTESY JENŐ

ör.

1. A magyar romantikus dráma. (1837—1850). A M. T. Akadémia könyvkiadó vállalata. 1913-i illetmény.
2. Homeros Iliasa. Teljes fordítás.
3. Madách írói hagyatéka. Előadás a M. Nemz. Múzeum dísztermében dec. 13-án.
4. Pörújítás. (Irodalomtörténet 6—7. sz.)
5. Gorove László ismeretlen drámája. (Erdélyi Múzeum 6. f.)
6. Az ösztön. Rajz. (Budapesti Hirlap 187. sz.)
7. A hét főbűn. Költemény. (Magyarország husvétí szám.)
8. Részletek a III. Edwárd ál-shakespearei dráma fordításából. Felolvasás a Kisfaludy-társaság januári s a Nemz. Irodalmi Társaság áprilisi ülésén.
9. Hektor halála. Részlet az Iliasból. Felolvasás a Nemz. Irodalmi Társaság novemberi ülésén.
10. Könyvismertetések és kisebb közlemények a Budapesti Szemlében, az Egyetemes Phil. Közönyben, a Magyar Nyelvőrben, a Századokban, az Új Életben és a Révai Nagy Lexikonában.

DR. GULYÁS PÁL

ör, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének népkönyvtári szakmegbízottja.

1. A népkönyvtárak szervezése, fenntartása és kezelése. 2. átdolgozott kiadás. (Budapest, 1913.)
 2. Az anversi Plantin-Moretus múzeum. (Magyar Könyvszemle. 1913.)
 3. A szellemi munkásság szervezése. (U. o.)
 4. Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában.
- I. Közlemény. (U. o.)
5. id. SZINNYEI József. Nekrolog. (U. o.)
 6. Magyar Könyvesház. (U. o.)
 7. Vidéki könyvtáraink 1911-ben. (U. o.)
 8. Pesti könyvkötőcéhszabályok 1746-ból. (U. o.)
 9. A németalföldi könyvesházak és velük rokon intézmények. (Múzeumi és Könyvtári Értesítő. 1913.) Külön kiadásban. (Budapest, 1913.)
 10. Francia irodalomtörténeti és nyelvészeti cikkek RÉVAI nagy lexikonában.
 11. Jelentés 1912. évi németalföldi tanulmányútról. (A M. N. Múzeum 1912. évi jelentése.)
 12. Jelentés 1912. évi hollandiai népkönyvtári tanulmányútról. (A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa 1912. évi jelentése.)

13. Elzevierové knihtiskařskí rodina holandska. (Vera-Ikon Praha 1913.)
14. Szerkesztette a Magyar Könyvszemle és a Bulletin de la revue bibliographique hongroise 1913. évfolyamát.
15. Könyvismertetések a Magyar Könyvszemlében.
16. Kisebb közlemények a Magyar Könyvszemlében és a Könyvtári Szemle I. füzetében.

DR. BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ

őr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. A Sárvár-Felsővidéki gróf Széchenyi család története. II. kötet.
2. Könyvismertetések a Turulban.
3. Gyöngyös fénykoráról, a Gyöngyösi Kalendárium 1913. évfolyamában.

DR. FITOS VILMOS

segédőr.

1. A magyar bibliografiai irodalom az 1912. év 2—4. negyedében. (Magyar Könyvszemle. XXI. köt. 2. füz.)
2. A hazai időszaki sajtó változásai 1912-ben. II. Folyóiratok. (Melléklet a Magyar Könyvszemle XXI. köt. 3. füzetéhez.)

DR. BAJZA JÓZSEF

segédőr.

1. A horvát válság. Magyar Hirlap szept. 25.
2. Nyilatkozat. U. o. szept. 30.
3. A szerb-horvát koalíció győzelme. (U. o.) nov. 21.
4. A horvát választás után. U. o. dec. 18.

DR. HOLUB JÓZSEF

segédőr.

1. Tolnavármegye 1698-iki pecsétkérese. Felolvasatott a Magy. Heraldikai és Genealogiai Társaság szept. 27-én tartott ig.-vál. ülésén.
2. A Nemzetiségi Zsebkönyv társszerkesztője.
3. Könyvismertetések a Turulban, a Történeli Szemlében, a Tolnavármegye és Közérdekben.

DR. MADARASSY LÁSZLÓ

segédőr.

Könyvismertetések az Ethnographiában és a Földrajzi Közleményekben.

DR. JAKUBOVICH EMIL

gyakornok.

1. XV. századi magyar fohászkodás. Magyar Nyelv, 1913. IX. k. 85 l.
2. A Gyulafehérvári Glosszák forrásához. Magyar Nyelv u. a. k. 234 l. Lasso. Magyar Nyelv u. a. k. 227 l.
3. Résztvett dr. Berzeviczy Albert : Beatrix királyné oklevéltára sajtó alá rendezésében.
4. A Magyar Nyelvtudományi Társaság megbízásából gyűjtötte a középkori oklevélbeli magyar szavakat és személyneveket.
5. Budapest székesfőváros készülő oklevéltára számára anyagot gyűjtött az esztergomi székeskáptalan levéltáraiban.

DR. RÉDEY TIVADAR

gyakornok.

Költeményei jelentek meg *A Hét*, *Uj Idők* és *Vasárnapi Ujság* c. folyóiratokban.

DR. HOFFMANN MÁRIA

gyakornok.

Ein miszlungener Abend. (Kafka Margit novellájának fordítása.) Pester Lloyd, 1913. dec. 25.

MUNKÁCSY MIHÁLY

gyakornok.

1. Orosz műemlékek és régiségek. (Archaeologiai Értesítő, XXIII. köt. 3. szám.) — Az orosz irodalomból. (U. o. 4. szám.)
2. A keleti tótok. (Budapesti Hirlap, 1913. évi dec. 25-iki szám.)
3. Tótnyelvű rusznákok Bács- és Szerémszékében.

DR. SIKABONYI ANTAL

gyakornok.

1. Jókai és Gyulai leveles ládájából. (Budapesti Hirlap, 1913. jún. 29.)
2. Örök hangulatok. (Egyetértés, 1913. júl. 31.)
3. Idősb Szinnyei József. (Pesti Hirlap, 1913. aug. 10.)
4. Idősb Szinnyei József. (Magyar Figyelő, 1913. szept. 16. Átvette a «Komárom» 1913. Szinnyei-száma.)
5. Könyvtáraink. (Budapesti Hirlap, 1913. nov. 16.)
6. Könyvtári kérdésekről. (Magyar Figyelő, 1913. nov. 16. E két utóbbi dolgozat együtt különnyomatban is megjelent.)

7. Este: Miklós Jenő könyvéről. (Pester Lloyd, 1913. dec. 7.)
8. Kiss József. (Új Élet, 1913. dec. szám.)
9. Örök harmónia. (Pesti Napló, 1913. dec. 28.)
10. Magyar írókkal, hirlapokkal és múzeumokkal foglalkozó cikkek a Tolnai Világlexikonában; s névtelenül egyéb közlemények más lapokban is.

DR. TÓTH ZOLTÁN

gyakornok.

1. A fekete sereg pusztulása. (Hadtörténelmi közlemények. 4. füzet.)
2. A magyar lovasság 1722-i regulamentuma. U. o. 2—4. füzet.)

ZSINKA FERENC

gyakornok.

1. Magyar műtörténeti vonatkozások Brutus János történetíró könyvében. (Művészet 1913., 31. l.)
2. Nyelvtörténeti adatok. (Magyar Nyelv. 1913., 131. és Magyar Nyelvőr, 1913., 123 és 277. ll.)
3. Könyvismertetések a *Hadtörténeti Közlemények*, *Protestáns Szemle* és *Századok* c. folyóiratokban.